

OSMANLI ARAŒTIRMALARI
XXXI

NeŒir Heyeti - Editorial Board

Halil İNALCIK - İsmail. E. ERÜNSAL

Heath W. LOWRY - Feridun EMECEN

Klaus KREISER - Bilgin AYDIN

THE JOURNAL OF OTTOMAN STUDIES
XXXI

İstanbul - 2008

Osmanlı Araştırmaları yılda iki kere çıkar.
Hakemli bir dergidir.

Teknik Redaksiyon:
Nureddin Albayrak

Tashih:
Mustafa Birol ÜLKER, Dr. Bilgin AYDIN

Tasarım
Dr. Yücel DAĞLI (Marmara Üniversitesi)

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
ENDERUN KİTABEVİ
Büyük Reşitpaşa Caddesi, Yümni İş Merkezi
No: 46 Beyazıt-İSTANBUL
Telefon: (212) 528 63 18 Fax: (212) 528 63 17

internet Adresi
ahmet.kavas@isam.org.tr

Baskı
Kitap Matbaacılık (212) 482 99 10

SİR ROBERT AINSLIE'NİN
İSTANBUL BÜYÜKELÇİLİĞİ (1776-1794)

Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA*

I. Ainslie'nin Büyükelçiline Kadar Türk-İngiliz İlişkileri

İngiltere ile Osmanlı Devleti arasındaki ticari ve diplomatik münasebetlerin tarihi, İstanbul'da ilk İngiliz büyükelçiliğinin açıldığı 1583 yılından daha geriye gitmektedir. Bu tarihten sonra İngiliz hükümetinin büyükelçilerinden istediği, Osmanlı Devleti'ndeki çıkarlarının korunması ve yeni menfaatler elde edilmeye çalışılması idi. Bu çıkarların başında ticaret gelmekteydi. O dönemlerde ticari işlemlerin yürütülmesi çok iyi organize olmuş diplomatik temsilcilikler vasıtasıyla yapılmaktaydı. Bunun farkında olan İngiltere, İstanbul'daki büyükelçilikleri dışında İzmir, Halep, İskenderiye, Selanik gibi büyük şehirler başta olmak üzere ülkenin bütün bölgelerinde resmi veya fahri konsolosluklar teşekkül ettirmişti. Bu temsilcilikler Osmanlı memleketlerinin en ucra bölgelerindeki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmaktaydılar. Özellikle ticaret işlerine bakıyorlar ve kendi tüccarlarının haklarını koruyorlardı. Diğer Avrupalı diplomatlarla İngilizler arasında imtiyaz koparmak için kıyasıya bir rekabet vardı ve bu amaçla çalışmalar yapmak büyükelçilerin en önemli icraatları arasında yer almaktaydı.¹

* Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
¹ İngiliz elçilerinin ve konsoloslarının 1830'lara kadar Türkiye'deki faaliyetleri genel olarak Levant (Turkey) Company ve faaliyetleri üzerinde yapılan çalışmalarda bulunmaktadır. Bunlar için bkz: M. Epstein, *The Early History of the Levant Company*, (London,

Osmanlı Araştırmaları yılda iki kere çıkar.
Hakemli bir dergidir.

Teknik Redaksiyon:
Nureddin Albayrak

Tashih:
Mustafa Birol ÜLKER, Dr. Bilgin AYDIN

Tasarım
Dr. Yücel DAĞLI (Marmara Üniversitesi)

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi
ENDERUN KİTABEVİ
Büyük Reşitpaşa Caddesi, Yümni İş Merkezi
No: 46 Beyazıt-İSTANBUL
Telefon: (212) 528 63 18 Fax: (212) 528 63 17

internet Adresi
ahmet.kavas@isam.org.tr

Baskı
Kitap Matbaacılık (212) 482 99 10

SİR ROBERT AINSLIE'NİN
İSTANBUL BÜYÜKELÇİLİĞİ (1776-1794)

Mehmet Alaaddin YALÇINKAYA*

I. Ainslie'nin Büyükelçiline Kadar Türk-İngiliz İlişkileri

İngiltere ile Osmanlı Devleti arasındaki ticari ve diplomatik münasebetlerin tarihi, İstanbul'da ilk İngiliz büyükelçiliğinin açıldığı 1583 yılından daha geriye gitmektedir. Bu tarihten sonra İngiliz hükümetinin büyükelçilerinden istediği, Osmanlı Devleti'ndeki çıkarlarının korunması ve yeni menfaatler elde edilmeye çalışılması idi. Bu çıkarların başında ticaret gelmekteydi. O dönemlerde ticari işlemlerin yürütülmesi çok iyi organize olmuş diplomatik temsilcilikler vasıtasıyla yapılmaktaydı. Bunun farkında olan İngiltere, İstanbul'daki büyükelçilikleri dışında İzmir, Halep, İskenderiye, Selanik gibi büyük şehirler başta olmak üzere ülkenin bütün bölgelerinde resmi veya fahri konsolosluklar teşekkül ettirmişti. Bu temsilcilikler Osmanlı memleketlerinin en ucra bölgelerindeki gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmaktaydılar. Özellikle ticaret işlerine bakıyorlar ve kendi tüccarlarının haklarını koruyorlardı. Diğer Avrupalı diplomatlarla İngilizler arasında imtiyaz koparmak için kıyasıya bir rekabet vardı ve bu amaçla çalışmalar yapmak büyükelçilerin en önemli icraatları arasında yer almaktaydı.¹

* Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
¹ İngiliz elçilerinin ve konsoloslarının 1830'lara kadar Türkiye'deki faaliyetleri genel olarak Levant (Turkey) Company ve faaliyetleri üzerinde yapılan çalışmalarda bulunmaktadır. Bunlar için bkz: M. Epstein, *The Early History of the Levant Company*, (London,

Dönemin diplomasi geleneğinde, Batılı ülkelerle Osmanlı Devleti arasındaki ticareti, doğrudan devlete ait örgütler değil, devlet denetiminde olan kuruluşlar yürütmekteydiler. Bunların en meşhuru, İngilizlere ait olan ve faaliyetleri içinde ticaret kadar siyasi işler de bulunan İngiliz Levant (Turkey) Company idi. Bu şirketin etkisi o derece büyüktü ki; Londra hükümeti, Osmanlı Devleti'ne elçi atarken sadece tayin işini belirlemekte, bu elçiliklerin ve konsoloslukların bütün harcamaları Levant Company tarafından karşılanmaktaydı.²

Özellikle XVIII. yüzyıllarda diplomatik faaliyetlerin yoğunlaşması, İngiltere'nin İstanbul'daki büyükelçileri daha titiz seçmelerine yol açmıştır. Zira bu yıllarda Fransa Akdeniz'de oldukça etkin bir nüfuza sahipti. Fransa ile olan rekabet yüzünden bölgedeki İngiliz askeri varlığı zayıflamaya başladığından Levant ticareti de gerileme eğilimine girdi. Gerçekten de Osmanlı Devleti ile yapılan ticarete İngiltere 17. yüzyılın başından itibaren sağladığı üstünlük ile birinci sıraya yükselmiş iken 18. yüzyılın başlarından itibaren bu üstünlüğü Fransa'ya kaptırmıştı. Özellikle Fransız elçisinin Belgrat Antlaşması'nda aracı olarak büyük rol oynamasından sonra I. Mahmud'un 1740'da Fransızlara daha fazla imtiyazlar vermesi İngiltere'yi rahatsız etmişti. Çünkü böylelikle Osmanlı-Fransa ticaret hacminin büyük bir orana çıkması için ortam hazırlanmıştı.³

Öte yandan Batı Hint Adaları (West Indies), Hindistan ve Rusya ile ticaretin gelişmesi ve bu pazarların çok daha ucuz ve risksiz olması, İngilizlerin Levant ticaretini ihmal etmelerine sebep oldu. Bundan dolayı bu ülkeler-

1908); A.C. Wood, *The History of the Levant Company*, (London, 1964); I.S. Russell, *The Later History of the Levant Company, 1753-1835*, (Basılmamış doktora tezi Manchester Üniversitesi, 1935)

² Levant Company'nin işleyişi hakkında genel bilgiler için bkz: Wood, *a.g.e.*, s. 205-228. Ainslie'nin selefi Murray ve halefi Liston'un maaşları için bkz. Wood, *a.g.e.*, s. 177-178.

³ Wood, *a.g.e.*, s. 137-143. 18. yüzyılda Osmanlılarla Avrupa devletleri arasındaki deniz ticareti hakkında geniş bilgi için bkz. D. Pauzac, "XVII(I). Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Deniz Ticareti", (Çev. S. Yılmaz) *Tarih İncelemeleri Dergisi* 5 (1990), s. 179-192.

deki ticareti organize eden India ve Russian (Muskovy) Company'leri Levant Company'den çok daha önemli mevki elde etmişlerdi. Özellikle Kafkasya üzerinden İran ve Doğu'dan gelen ticari mallar doğrudan Rus topraklarından Baltık liman şehirlerine ve Arkanjel limanına oradan da İngiltere'ye sevk olunuyordu. Rusya ve Baltık ile yapılan ticaret Russian Company'nin süratli bir şekilde büyümesine yol açtı. Rusya'nın Karadeniz'e inmesi ve Osmanlı devletinin bu ülkeden demir ve kürk gibi maddeleri alması da Levant Company'nin ticaretinin düşüşünün sebeplerinden birisi olarak gösterilmektedir.⁴ Bütün bu gelişmeler yüzünden Londra, büyükelçilerden mesailerinin bu noktada yoğunlaştırmalarını istedi. Ancak büyükelçilerin faaliyetleri, ortada doğrudan iki ülke arasında mevcut bir anlaşmazlık olmamasına rağmen kolaylıkla başarıya ulaşabilecek gibi görünmüyordu. Bunun bazı önemli sebepleri vardı.

İlişkileri bir süre için koparan hadiselerden birisi 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı sırasında İngiltere'nin Rusya'ya askeri lojistik sağlamış olmasıydı. Bilindiği gibi bu savaş esnasında Çeşme'de Osmanlı donanmasını yakan Rus donanmasına, Baltık'tan Akdeniz'e geçişi sırasında İngiltere yardımında bulunmuştu. Babıâli, 1770 yılında donanmasının Çeşme'de uğradığı felakette Ruslara yaptıkları küçümsenemeyecek bu yardımdan dolayı İngilizleri sorumlu tutmaktaydı. Bundan dolayı Babıâli'nin İngiltere'ye ve onun İstanbul'daki elçisine karşı tutumu da değişmiş, daha soğuk, hatta yer yer düşmanca sayılabilecek tarzda olmuştu. Bu arada İzmir'de Levant Company'nin tüccar ve çalışanlarının oturduğu mahalleye karşı tehditler ve bazı saldırılar baş göstermişti. Kırgınlık yüzünden Osmanlı Devleti, Rusya ile arasında çok defa arabuluculuk teklif eden İngiliz temsilcilerinin isteklerini reddetmişti. Buna rağmen sonraları savaşın ciddi bir biçimde Osmanlılar aleyhine gelişmesi üzerine, Babıâli İngilizlerin yardımına müracaat etmek mecburiyetinde kalmıştı. Nitekim I.Abdülhamid'in tahta geçmesiyle, dış politikada değişiklik yapılmış ve Osmanlılar, İngilizlere arabulucu olmaları için teklif götür-

⁴ Russian Company'nin İngiliz ticaretindeki önemi hakkında bkz. Wood, *a.g.e.*, s. 145-147 ve 159-160.

müştü. Ancak bu girişim için İngilizlerden müspet bir cevap alınmamıştı. Nihayet 1774'de yabancı bir ülkenin aracılığı olmaksızın Osmanlı Devleti ile Rusya, Küçük Kaynarca Antlaşmasını imzaladı.⁵

Bütün bunlar olurken iki ülke arasındaki diplomatik soğukluğun sorumluları olarak görülen Reisülküttab Abdürrezak Bahir Efendi görevden alındı, aynı tarihlerde İngiliz büyükelçisi John Murray da 25 Mayıs 1775 tarihinde özel işlerini görmek gerekçesiyle İstanbul'dan ayrıldı. Bunun üzerine geçici olarak İzmir'deki İngiliz konsolosu Anthony Hayes (1762-1794) İngiliz elçilik işlerini yürütmekle görevlendirildi.⁶ Murray ise Londra yolculuğu sırasında 9 Ağustos 1775'te Venedik'te karantinadayken öldü. Bunun üzerine hemen İngiliz hükümeti Türkiye'deki dostluğu geliştirmek ve her iki ülke ilişkilerinin zayıflığını ve soğukluğunu gidermek için, yetenekli biri olan Sir Robert Ainslie'yi İstanbul büyükelçiliğine tayin etti. İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Rochford'ın (1770-1775) Hayes'e gönderdiği 15 Eylül 1775 tarihli bir yazı ile Sir Robert Ainslie'nin Murray'ın yerine büyükelçi olarak atandığını bildirdi.⁷

Sir Robert Ainslie 1729 veya büyük bir ihtimalle de 1730'da doğdu. O köklü İskoç ailelerinden birine mensuptu. Babası George Ainslie uzun yıllar Fransa'nın Bordeaux şehrinde tüccar olarak iş yapmıştı. Robert Ainslie de babası gibi Bordeaux'da ticaret ile meşgul olduğu sıralarda Fransa'da İngiliz hükümetinin temsilcisi olarak görev yaptı. Bu temsilcilik görevini yürütürken 1773 yılında, Falkland Adaları meselesinin sürdüğü esnada Paris'ten Madrid'e gönderilen yazışmaların nüshalarını Fransız Dışişleri Bakanı Duc d'Aiguillon'un bürosundan ele geçirmeyi başardı. Ainslie bu nüshaları Lord Rochford'a gönderdi. Bu başarıdan sonra Lord Rochford, Kral III. George'a Ainslie'nin daha büyük işler başarabileceğini bildirdi. Bundan sonra

⁵ A.İ. Bağış, *Britain and the Struggle for the Integrity of the Ottoman Empire: Sir Robert Ainslie's Embassy to İstanbul 1776-1794*, (İstanbul, 1984), s. 4-5.

⁶ Bağış, *a.g.e.*, s. 2 ve Wood, *a.g.e.*, s. 176.

⁷ Bağış, *a.g.e.*, s. 2-3.

Ainslie'ye çok daha zor ve önemli görevler verildi. Ainslie, İngiliz hükümetine yaptığı bu üstün hizmetlerden dolayı büyükelçiliğe terfi ettirildi.⁸

Levant Company'nin Hayes'e gönderdiği 31 Ekim 1775 tarihli bir yazıda, Ainslie'nin Şubat 1776'da İstanbul yolculuğuna çıkacağı bildirilmesine rağmen, Nisan 1776 tarihine kadar hükümetten elçilikle ilgili gerekli talimatlar alınmadı. Haziran ayının sonlarına doğru Ainslie "Eagle" adlı gemi ile Falmouth limanından Marsilya'ya geldi ve oradan da 2 Ekim 1776 tarihinde İstanbul'a ulaştı. Ainslie vakit kaybetmeden Babıali tarafından kabulünü resmen istedi. 6 Ekim 1776 tarihinde bayramdan sonra kabul edileceğine dair bilgi verildi. 30 Kasım 1776'da Sadrazam ile görüşerek itimatnamesini sunan Ainslie, 1 Aralık 1776 tarihinde de Sultan I. Abdülhamid tarafından resmen kabul edildi.⁹ Böylece Osmanlı devleti ile İngiltere arasında gerginleşen ilişkilerin yumuşatıldığı ve iyileştirildiği bir dönem olan Ainslie dönemi başlamış oldu. Görüleceği gibi bunun için bazı olumsuzlukların aşılması gerekmektedir.

II. Ainslie'nin Büyükelçiliği

Ainslie'nin göreve başladığı sıralarda Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan sonra da Rusya'nın Osmanlı Devleti aleyhine doğru yayılmacı politikaları Avrupa devletleri ve onların İstanbul'daki elçileri tarafından endişe ile takip edilmekteydi. Rusya'nın Kırım'ı ilhaka yönelmesi ve Karadeniz'de ticari amaçla gemiler buldurması Babıali'yi doğrudan tedirgin etmiş ve dış destek aranması da gündeme gelmişti. İlginç olan, devrin güçlü devletlerinden olan İngiltere'nin, Rusya'nın yayılmacı politikalarını adım adım gerçekleştirmesine karşı hiç bir tepki göstermeyerek sessiz kalmayı tercih etmesiydi. İngiltere'nin bu siyasetinin farklı gerekçeleri bulunmakla birlikte en önemlisi İngiltere'nin kendisi için çok daha kârlı olan hammaddeler ile do-

⁸ Bağış, *a.g.e.*, s. 1. Ayrıca bkz. 'Sir Robert Ainslie' maddesi için *Dictionary of National Biography*.

⁹ Bağış, *a.g.e.* s. 2-3 ve Ainslie'nin Sadrazama yaptığı konuşma için, Ek 1., s. 137.

nanması için gerekli olan kerestenin çoğunu Rusya'dan sağlamasıydı.¹⁰ Bu dönemde İngilizlerin Osmanlılarla olan ilişkilerinin büyük bir kısmı hâlâ ticarete dayanmakla birlikte 18. yüzyıldaki ticaret hacmi eskiden olduğu gibi geniş değildi. Artık Akdeniz ticaretinin büyük bir bölümü Fransızların eline geçmişti. Buna karşılık Hindistan ticareti, İngiltere için Osmanlı Devleti ile ticaret yapmaktan daha cazip bir hale gelmişti.¹¹

Bütün bu olumsuz şartlar altında diplomatik görevine başlayan Ainslie'nin faaliyetleri Türk-İngiliz ilişkileri bakımından özel bir öneme sahiptir. Ainslie, takriben 18 yıl gibi uzun bir süre İstanbul'da elçilik yaparak, gelecek yüzyılın en başarılı diplomatlarından biri olan Stratford Canning'den sonra en uzun süre İstanbul'da kalan elçi oldu. Londra hükümeti siyaseten onun özellikle iki konuya öncelik vermesini istedi. Birincisi barışı korumak için gayret gösterecekti. İkincisi ise İstanbul'da bulunan yabancı diplomatlarla iyi ilişkiler kuracak ve bu ülkelerin İngiltere ile olan dostluklarını muhafaza etmelerini sağlayacaktı.¹²

Ainslie'nin elçiliğinin ilk yılları olan 1776-1783 arasında iki ülkenin ticareti çok düşük seviyelerde idi. İngiltere'nin sadece Akdeniz havzasında değil, Atlas Okyanusu'nda da ticareti önemli ölçüde gerilemişti. Çünkü, İngiltere donanmasının büyük bir kısmını Amerika savaşında kaybetmişti. Dolayısıyla İngiltere ticaretini geliştirmek için çok yönlü bir çalışmanın içerisine girmiş, bu arada Akdeniz ticaretini de tekrar eski düzeyine ulaştırmak için

¹⁰ 18. yüzyıl başlarından 1787'ye kadar Rusların Karadeniz ticaretindeki rolleri hakkında geniş malumat için bkz. İ. Bostan, "Rusya'nın Karadeniz'de Ticarete Başlaması ve Osmanlı İmparatorluğu (1700-1787)", *Bellekten* 59/225 (1995), s. 353-394. Osmanlı devleti tarafından Karadeniz'in uluslararası ticarete açılması için yapılan düzenlemeler için bkz. K. Beydilli, "Karadeniz'in Kapalılığı Karşısında Avrupa Küçük Devletleri ve "Mîrî Ticaret" Teşebbüsü", *Bellekten*, 55 (1991), 687-755; Bağış, *a.g.e.*, s. 8.

¹¹ İngiltere'nin Levant'daki ticaretlerinin gerilemesinin iç ve dış sebepleri detayları için bkz. Wood, *a.g.e.*, 136-178. M. Kütükoğlu, "XVIII. Yüzyılda İngiltere ve Fransa'nın Korsanlık Hareketlerinin Akdeniz Ticareti Üzerindeki Etkileri", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi* 12 (1968). Genel olarak Osmanlı İngiliz ticari ilişkilerine dair bkz. M. Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz İktisadi Münasebetleri, I (1580-1838)*, (Ankara, 1974).

¹² Ainslie'nin siyasi konularla ilgili kendi hükümetinden aldığı talimatlar için bkz. Bağış, *a.g.e.*, s. 4-5.

yoğun bir çalışma başlatmıştı. Bu nedenle Levant Company'nin yöneticileri ile tüccarlarının İngiliz büyükelçisiyle ilişkileri daha özel bir önem arz etmekteydi. Ainslie, Company yetkilileriyle iyi ilişkiler içersindeydi ve tüccarların arzu ve şikayetlerini karşılayabilmek için bütün siyasi becerisini kullanmaktaydı. Sadece büyükelçi değil, elçilik ve konsolosluklardaki bütün personel de bu tüccarlara her türlü yardımda bulunmaktaydılar.¹³

İngiliz hükümeti diğer başkentlerdeki elçilerine tanıdığı imkânları İstanbul büyükelçisine tanımadığı halde Ainslie, kişisel becerisini kullanarak iki ülke arasındaki ilişkileri daha iyi noktaya getirmeye gayret etmiş ve burada başarılı da olmuştu. Hâlbuki İngiliz hükümeti mesela, St. Petersburg'a büyükelçi olarak tayin ettiği James Harris'e (1777-1783) daha fazla imkanlar sağlamaktaydı. İngiltere'nin Rusya'ya daha fazla önem vermesindeki amaç, 1766 yılında İngiltere-Rusya arasında imzalanan ticari anlaşmayı yenilemekti. Harris de bunu gerçekleştirmek için bütün imkânlarını seferber etmişti. Harris'e önemli ölçüde mali kaynak sağlanarak, önde gelen Rus devlet adamlarını tesir altına almasına zemin hazırlandı. Buna karşılık benzer imkânlar Ainslie'ye sağlanmamasına rağmen hükümetinin vermiş olduğu talimatlar doğrultusunda Babıâli ile İngiltere arasındaki ilişkileri tekrar iyi bir düzeye getirmeyi başarmıştı.¹⁴ Bütün bu gayretleri çok geçmeden etkili olmuş ve Ainslie İstanbul'da en gözde elçi olarak kabul görmüştü. Onun bu başarısı daha sonraki İngiliz elçileri için Osmanlı hükümetleri nezdinde en önemli referans sayıldı.

Diplomat olarak Ainslie'nin faaliyetlerinin etkinliğine rağmen bu durum ticarete yeterince yansımada. Zira 1776-1783 Amerika Bağımsızlık Savaşı'nda İngiltere'nin deniz gücünün büyük bir bölümünü kaybetmesinden dolayı Levant tüccarları büyük ölçüde zarara uğradılar. Nitekim Ainslie, Dışişleri Bakanı Weymouth'a gönderdiği 3 Şubat 1779 tarihli yazısında, ticare-

¹³ Ainslie'nin ticari konularla ilgili kendi hükümetinden aldığı talimatlar için bkz. Bağış, *a.g.e.*, s. 3-4.

¹⁴ Ainslie ve Harris'in faaliyetlerinin mukayesesi için bkz. Bağış, *a.g.e.*, s. 8-9.

tin tamamıyla durduğunu ve sekiz aydan beri hiç bir İngiliz gemisinin İstanbul'a gelmediğini ifade etmektedir. Gerçekten de Amerika Bağımsızlık Savaşı sırasında, 1779-1782 yıllarını kapsayan dört yıl içinde, İngiltere'nin Türkiye ile yaptığı ortalama yıllık ithalat £ 17,333, ihracat £ 1,959 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu ise bütün 18. yüzyıl boyunca gerçekleştirilen ticaret rakamlarının en düşüğüdür.¹⁵ Ancak Amerikan savaşı sona erdiğinde Levant ticareti canlanmaya başladı. Bunda 1784 yılında Ainslie'nin İngiliz mallarına uygulanan 'misteria' (masdariyye) vergisini kaldırtmayı başarmasının rolü olmuştur. Böylece 40 yıldan fazla bir süredir bu vergiyi kaldırtarak Levant ticaretinde avantaj sağlayan Fransızlarla aynı imtiyazlara ulaşılmış oldu. Bunun etkisi hemen kendisini gösterdi ve Ainslie'nin elçiliğinin son yılında, yani 1784-1793 yılları arasında, yıllık ortalama ithalat ve ihracat £ 182,569 ve 114,496'a ulaştı, ki aşağı yukarı ithalatta 10 kat, ihracatta 65 katlık bir artış söz konusudur.¹⁶

Ticaret hacmindeki bu önemli gelişmelere rağmen Fransızların bir süre daha üstünlüğü devam etti. Akdeniz'deki üstünlük, Fransız İhtilali sonrasındaki savaşları müteakip meydana gelen siyasi gelişmeler neticesinde İngiltere'nin eline geçmiş oldu. 1793 yılının baharında Fransa ile İngiltere arasında Akdeniz'de başlayan mücadeleler bölge ticaretini derinden etkiledi ve iki ülkeye birbirlerinin ticaret sahalarına saldırdı.¹⁷ Doğal olarak bu mücadelelerden Osmanlı Devleti'nin ticareti de etkilendi. Bu iki düşman devlet Akdeniz ve Ege'de, hatta Osmanlı Devleti'nin sert uyarılarına rağmen, Türk karasularında mücadelelerini sürdürdüler. Savaşın 1795'ten itibaren Avrupa içlerine kadar yayılması üzerine, deniz trafiğine ilave olarak Levant Company'nin kara

¹⁵ Amerikan savaşı sırasında sadece İngiltere'nin değil, İngiliz donanmasının Akdeniz'de bulunmasından dolayı Fransızların da ticaretinde düşüş baş göstermişti. Wood, *a.g.e.*, s. 147.

¹⁶ Wood, *a.g.e.*, s. 159.

¹⁷ W.S. Cormach, "Legitimate Authority in Revolution and War: The French Navy in the West Indies, 1789-1793", *The International History Review*, 18/1 (1996), s. 1-27.

ulaşımı da sekteye uğradı.¹⁸ Fransız İhtilalinden sonra, İngilizler Akdeniz'de ticaret üstünlüğünü yakalama fırsatını bulmalarına rağmen bundan yeterince yararlanamadılar. Zira İngiltere, siyasi ve askeri olarak bölgede yeterince etkili değildi. Bu yüzden İngiltere istenilen ticari üstünlüğü sağlayamadığı için bu durum da savaşın ilerlemesiyle Levant ticaretinde ortalama yarı yarıya düşüş gösterdi.¹⁹

Bütün olumsuz gelişmelere mukabil, mesaisinin önemli bir kısmını ticaretin gelişmesine ayıran Ainslie'nin elçiliği sırasında İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında yapılan ticaret hiç bir zaman durmadı. Bu durum İngiliz gümrük kayıtlarına şu şekilde yansımıştır.²⁰

¹⁸ Bu dönemde Akdeniz ve Ege denizindeki İngiltere ile Fransa arasındaki mücadeleler ve Türkiye'nin izlemiş olduğu siyaset ve Türkiye ticareti üzerindeki etkileri için bkz. M.A. Yalçinkaya, *The First Permanent Ottoman-Turkish Embassy in Europe: The Embassy of Yusuf Agha Efendi to London (1793-1797)*, Basılmamış Doktora tezi (Birmingham Üniversitesi, 1993), s. 67-89 ve 119-128.

¹⁹ Bu dönemde İngiliz ve Fransız mücadelelerinin ticarete yansımaları hakkında daha fazla bilgi için bkz. Russell, *a.g.e.*, s. 189-194.

²⁰ Bu tablo Russell'in çalışmasından yararlanılarak hazırlandı. Russell, *a.g.e.*, s. 437-438.

Yıl	£ İhracat	£ İthalat	Yıl	£ İhracat	£ İthalat
1776	215,735	250,038	1786	110,303	121,954
1777	167,077	222,586	1787	103,561	191,949
1778	50,128	148,919	1788	47,637	183,335
1779	229	1,474	1789	136,205	223,424
1780	1,796	2,463	1790	113,179	249,187
1781	1,562	24,180	1791	189,291	178,388
1782	4,248	41,321	1792	273,785	290,500
1783	42,666	48,983	1793	45,249	184,681
1784	43,052	75,167	1794	101,900	324,906
1785	82,449	146,906	Toplam	1,730,052	2,910,361

Tablo I: 1776-1794 yılları arasında İngiltere ile Türkiye arasındaki ihracat ve ithalat verileri.

Levant Company'nin ticareti ile İngiliz diplomatik temsilcilikleri arasındaki ilişkiye yukarıda değinmiştik. Osmanlı Devleti'ne atanan elçiler ile konsolosların Levant Company tarafından karşılanan masrafları için yıllık £ 10,000 gerekiyordu. Ticaretin düşüşü ya da yükselmesi, şirketin bu parayı ödemesi hususunu da yakından etkilemekteydi. Nitekim Company'nin kârının 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük oranda düşüş göstermesi üzerine, İngiliz hükümetinden bu masrafların karşılanmasında yardımcı olunması istendi. Bunun üzerine hükümet, 1768 tarihinden itibaren altı yıllık bir süre için yıllık £ 5,000 yardımda bulundu. 1774 yılında herhangi bir yardım alınmazken 1775'te tekrar £ 5,000 yardım alındı. Ainslie'nin göreve başladığı yıl ticaretin tekrar canlanmaya başlamasıyla Company üç yıl için (1776-1778) yardım almadan masrafları karşılayabildi. Fakat Amerika Bağımsızlık Savaşı'nın ticareti olumsuz etkilemesi üzerine hükümet yardımına tekrar ihtiyaç duyuldu. 1779 yılından bu savaşın sonlarına kadar olan beş yıl içinde İngiliz hükümeti her yıl için £ 5,000, 1781'de £ 8,000, 1784'te £ 4,000, 1785-1794 arasında da her yıl için £ 3,000 yardım alındı. Bu tarihten itibaren Fransız savaşının başlamış olması ve Levant ticaretinin tekrar düş-

mesine rağmen, İngiliz hükümeti Levant Company'e verdiği yardımları sürdürdümedi. Bundan sonra Company kendi harcamalarını karşılamaya çalıştı.²¹ Levant Company tarafından Ainslie'ye yıllık maaş olarak £ 1,500 ödemekteydi. Bu ise bu dönemlerde İngiliz büyükelçilerine verilen yıllık miktarın tespiti açısından önemlidir. Ainslie, İstanbul'a ilk geldiği zamanlar 1 Sterling Pound 9 kuruş civarında seyrederken, 1794 yılında ayrıldığı zaman bu rakam 12 kuruşa kadar çıkmıştı.²²

Ainslie'nin Babıâli ile olan ilişkilerinin çok iyi seviyede olması her iki ülke arasındaki ilişkilerin pekiştirilmesinde büyük rol oynamıştı. Ainslie'nin diplomasi alanında sağladığı başarı sonunda meyvesini verdi. Osmanlı Devleti'nde 1792 yılının sonlarında başlatılan Nizam-ı Cedit hareketinin diplomasi alanındaki ıslahatlardan birisi olan daimi ikamet elçiliklerinin Avrupa'nın önemli merkezlerinde açılmaları kararı alınmıştı. İlk ikamet elçisinin gönderileceği ülke ve ikamet elçiliklerinin usulü hakkında gerekli bilgi için Babıâli doğrudan 1793 yılının tam ortalarında Ainslie ile temasa geçmeyi tercih etti.²³ Alışlagelmiş diplomasi yöntemlerinin dışında bir numune teşkil eden bu durum Babıâli tarafından hiç bir yabancı diplomata tanınmamıştı. Bu olay aynı zamanda Osmanlı siyasetinin ve diplomasinin köklü olarak değişmeye başladığının işaretiydi. Uluslararası diplomasi kurallarına adapte olmaya çalışan Babıâli, bunu gerçekleştirebilmek için dost ve güvenilir saydığı batılı bir diplomattan yararlanmayı daha uygun buldu.

Reisülküttab Mehmed Raşid Efendi, Babıâli'nin İngiltere'ye bir ikamet elçisi göndermek istediğini Ainslie'ye elçilik tercümanı Pisani aracılığıyla ilk kez 30 Haziran ve ikinci kez de ısrarla 9 Temmuz 1793 tarihlerinde haber verdi.²⁴ Bu yazışmaların neticesinde 13 Temmuz 1793 (4 Zilhicce

²¹ Wood, *a.g.e.*, s. 161.

²² C. Issawi, *The Economic History of Turkey 1800-1914*, (Chicago and London, 1980), s. 329.

²³ Ainslie'den Grenville'ye PRO FO 78/14 no:17, 10 Temmuz 1793 ve no:18, 25 Temmuz 1793.

²⁴ Ainslie'den Grenville'ye PRO FO 78/14 no:17, 10 Temmuz 1793.

1207) tarihinde Bebek'teki Reisülkütütlük köşkünde Ainslie ve Mehmed Raşid'in başlarını çektiği İngiliz-Türk heyetleri bir araya geldi²⁵. Ainslie ilk daimi ikamet elçiliğinin kurulması hakkında siyasi, hukuki, mali ve diplomatik konularda Türk heyetine bilgi verdi. Toplantıda, ikamet elçisinin ve farklı ülkeler arasında karşılıklı diplomasi gerekliliği ve önemi vurgulandı. Ayrıca Ainslie elçi atanması ve özellikle de elçinin rütbesi hakkında bilgi verdi. Bunlara ilaveten Ainslie, atanacak elçinin Londra'ya gideceği güzergah hakkında bilgi vererek gereken yardımı sağlayacağını bildirdi.²⁶ Ainslie'nin verdiği bilgilerin güvenilirliği ve Londra'ya atanacak elçinin İngiliz hükümeti tarafından iyi bir şekilde karşılanacağı teminatı, Babıâli'de iyimser bir hava yarattı. Babıâli'nin vakit kaybetmeksizin İngiltere'ye elçi göndermek istemesi karşısında, o zamanın haberleşme hizmetlerinin ikelliğini de göz önünde bulundurulduğunda, Ainslie'nin bu inisiyatifli teşebüsü O'nun İngiliz hükümeti nezdinde büyük bir itibara sahip olduğunu söylemek abartılı olmasa gerek.

İngiliz Heyeti		Türk Heyeti	
Robert Ainslie	Büyükelçi	Mehmed Raşid Efendi	Reisülkütütlük
Plobrond	Ainslie'nin sekreteri	Tatarcak Abdullah Efendi	Oturum başkanı
Stephano Pisani	Elçilik tercümanı	G. Konstantin Morozi	Baş tercüman

Tablo II. 13 Temmuz 1793 tarihinde Bebek'teki müzakereye katılanları gösteren liste

Ainslie'nin güvenle bezeyip karşılıklı çıkar ilişkisine dayandırdığı bu ortam sonucunda Türk tarafı harekete geçti ve III Selim, Kalyonlar Kâtibi

²⁵ Osmanlı diplomasi modernleşmesinde Mehmet Raşid Efendi'nin faaliyetleri hakkında geniş bilgi için bkz. M. A. Yalçinkaya, "Türk Diplomasinin Modernleşmesinde Reisülkütütlük Mehmed Raşid Efendi'nin Rolü", *The Journal of Ottoman Studies-Osmanlı Araştırmaları XXI*, 2001, s. 109-134.

²⁶ Ainslie'den Grenville'ye PRO FO 78/14 no:18, 25 Temmuz 1793 ve BOA HH 15090A, 4 Zilhicce 1207 tarihli Mükaleme Mazbatası.

Yusuf Agah Efendi'yi 23 Temmuz 1793 tarihinde Londra'ya ikamet elçisi olarak tayin etti. Ainslie, Dışişleri Bakanı Lord Grenville'ye göndermiş olduğu 25 Temmuz 1793 tarihli raporunda, Yusuf Agah'a atanmasını takip eden bir sonraki günün akşamı Sultan'ın huzurunda kaftan giydirildiğini bildirdi.²⁷ 10 Ağustos 1793 tarihli Ainslie'nin diğer bir raporunda Babıâli tarafından Yusuf Agah'ın Londra'ya ikamet elçisi atandığının resmen ilan edildiği bildirildi. Bu arada Babıâli, Yusuf Agah'ı 6 Ağustos tarihinden itibaren İngiliz elçisinin geçerli rütbe ve statüsü olan büyükelçi (ambassador) rütbesi ile payelendirdi.²⁸ Böylece Babıâli, mütekabiliyet (reciprocal) esasını ilk olarak benimsemeye başladı.²⁹ Ayrıca Ainslie, Yusuf Agah'ın Osmanlı-Avusturya sınırından itibaren Londra'ya kadarki yolculuğunu Viyana'daki İngiliz Büyükelçisi Sir Mortom Eden tarafından yardım edilmesini de ayarladı.³⁰ Böylece 14 Ekim 1793'te İstanbul'dan ayrılan Yusuf Agah Efendi ve maiyeti 21 Aralık 1793'te Londra'ya gelerek göreve başladı.³¹ Ainslie'nin belirttiği üzere İngiliz hükümeti tarafından ilk ikamet elçisi Londra'da çok iyi bir şekilde karşılandı. Bunun yanında Levant Company'nin posta ve bankerlik sistemlerinden Türk elçiliğinin de yararlanması sağlandı.³²

Ainslie'nin görev süresinin sonlarına doğru ilk Türk ikamet elçiliğinin kurulmasındaki rolü dışında pek bir faaliyeti göze çarpmamaktadır. Çünkü Fransa ihtilalinin Avrupa'da meydana getirdiği siyasi ve askeri hareketlik

²⁷ Ainslie'den Grenville'ye PRO FO 78/14 no:18, 25 Temmuz 1793.

²⁸ Ainslie'den Grenville'ye PRO FO 78/14 no:19, 10 Ağustos 1793.

²⁹ E.Z. Karal, T. Naff ve E. Kuran gibi diğer bazı Osmanlı tarih araştırmacıları ilk ikamet elçilikleri hakkında genel bilgiler vermektedir. Bu araştırmacıların eserlerinin kritikleri ve ilk ikamet elçiliğinin kurulması hakkındaki detaylı bilgi için bkz: Yalçinkaya, *a.g.e.*, s. 30-36 ve M.A. Yalçinkaya, "Mahmud Raif Efendi as the Chief Secretary of Yusuf Agah Efendi: The First Ottoman-Turkish Ambassador to London (1793-1797)", *OTAM 5* (1994), s. 385-434.

³⁰ Eden'den Grenville'ye, PRO FO 7/35 no:72, 28 Kasım 1793.

³¹ Yusuf Agah Efendi'nin İstanbul-Londra arasındaki yolculuğu ve Türk elçiliğinin Turkey Company'nin posta ve bankerlik hizmetlerinden nasıl yararlandığına dair bkz. Yalçinkaya, *a.g.e.*, s. 40-52 ve M.A. Yalçinkaya, "Osmanlı Devleti'nin Yeniden Yapılanması Çalışmalarında İlk İkamet Elçisinin Rolü", *Toplumsal Tarih 33* (Ağustos 1996), s. 45-54.

³² Yalçinkaya, *a.g.e.*, s. 52-53.

dikkatleri Batı Avrupa'ya yöneltti. Bu durum doğal olarak 1791 Zıştovi ve 1792 Yaş antlaşmalarından sonra Osmanlı Devleti'nin dış politikasında kısmi bir rahatlama meydana getirdi. Bu dönemde İngiliz-Türk politikalarının örtüşmeye başlamasının getirdiği iyimser tablo içerisinde Ainslie'nin omuzlarındaki yükü hafifletmişti. Bu zaman diliminde Ainslie mutad olarak ülkesine Osmanlı Devleti'ndeki gelişmeler hakkındaki raporlarını göndermeye devam edecektir. Bu raporlarda uluslararası gelişmelerle birlikte Osmanlı devletinin iç bünyesindeki özellikler ağırlıklı bir şekilde vurgulanıyordu. Bu raporlarda göze çarpan önemli bir husus da, İngiliz elçisinin Fransızların ve taraftarlarının Osmanlı Devleti içinde Fransız İhtilali sembollerinin kullanmalarından duyduğu endişelerdi. Fakat Ainslie, hükümetine sunmuş olduğu endişelere beklediği duyarlı yaklaşımı göremedi. Bu dönemde İstanbul'daki diplomasi trafiğinin yoğun olmaması, Ainslie'nin güzel sanatlarla karşı olan ilgisine fırsat yarattı ve Bizans paralarından oluşan bir koleksiyonu meydana getirmesine vesile oldu.³³

Ainslie'nin Türk-İngiliz ilişkilerindeki rolünü şu şekilde özetlemek mümkündür:

a) Murray'ın elçiliği sırasında Osmanlı-Rus Savaşı (1768-1774) nedeniyle bozulan Türk-İngiliz ilişkilerini tekrar düzeltmeye başladı ve Babiâli'nin de güvenini kazanarak, Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı izlemesi gereken politikalarda danışma mercii durumuna geldi.³⁴

³³ Bağış, *a.g.e.*, s. 125-126 ve Wood İngiliz elçileri ve elçilik maiyetlerinden bazılarının Türkiye'de bazı koleksiyon türünde malzeme topladıklarını belirtir. Wood, *a.g.e.*, s. 142. Ayrıca bir çok İngiliz seyyahı gibi Liston'un maiyetinde bulunan din görevlisi ve araştırmacı olan James Dallaway'de İstanbul, Batı Anadolu ve Çanakkale'nin geçmişi ve o zaman ki dönemleri hakkında geniş bilgi vermektedir. J. Dallaway, *Constantinople, Ancient and Modern, with Excursions to the Shores and Islands of the Archipelago to the Troad*, (London, 1797). İlk daimi Türk Büyükelçilik heyetinin Oxford'da James Dallaway'in İstanbul'a hareketinden önce görüşmeleri için bkz. *The Times*, 30 January 1794.

³⁴ Babiâli sık sık Rusya ile olan problemlerinde Ainslie'nin görüşlerine başvurduğuna dair bir çok örnek Bağış tarafından belirtilmiştir. Bunların en çarpıcıları için bkz. Bağış, *a.g.e.*, s. 5-18.

b) Türklerin, Rus donanmasının gelecekte İngilizlerin yardımıyla Akdeniz'de tekrar görünmelerine dair korkularını gidermeyi başardı.

c) 1784 yılında 'masdariyye' (misteria) vergisini kaldırarak Levant Company'nin ticarete büyük avantajlar elde etmesini sağladı. Böylece İngilizler tekrar Fransızlarla ticarete rekabet edecek seviyeye geldiler.³⁵

d) Özi hadisesinde (Oczakov incident) zor şartlara rağmen çok iyi politikalar izleyerek kendi hükümetinin takdirini kazandı. Bu durum 1720 yılından beri İngiltere ile Rusya arasında çıkan krizlerin en ciddisi idi. Aynı zamanda bu hadise İngilizlerin, Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı yayılmacı politikasına karşı çıkışının başlangıcı oldu ve bundan sonra İngiltere'nin Rusya ile ilişkilerinde yavaşlama ve güvensizlik oluştu. Bu hadise İngilizlerin sonraki yüzyılda Doğu politikalarında Rusya'ya karşı izleyecekleri siyasetin de temellerini oluşturacaktır.³⁶

e) Son Osmanlı-Rus Savaşı'nda (1787-1792) Türklerin ihtiyaçları olan askeri malzemelerin gelişine ve savaş gemilerinin satın alınmasına yönelik işlemlerde katkıda bulunmuştur.

f) Son ve en önemli olarak ilk Türk ikamet elçiliğinin kuruluş aşamasında (1793) bizzat Babiâli'ye yardım ederek Yusuf Ağâh Efendi ile birlikte, Osmanlı Devleti'nin Avrupa diplomasi sistemine geçmesinde büyük rol oynamıştır.

Böylece Ainslie, selefi Murray zamanında bozulan İngiliz-Türk ilişkilerini tekrar iyi seviyeye çıkartarak iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesine ve pekiştirilmesine yardım ettiğinden dolayı hem kendi devleti hem de Babiâli

³⁵ Misteria (masdariyye) vergisinin uygulanışı hakkında bkz. Wood, *a.g.e.*, s. 143, 159 ve A.İ. Bağış, *Osmanlı Ticaretinde Gayri Müslimler*, (Ankara, 1983), s. 15.

³⁶ Özi hadisesinde Ainslie'nin rolü ve bunun daha sonraki yıllarda siyasi tesirleri için bkz. M.S. Anderson, *The Eastern Question, 1774-1923*, (London, 1991), s. 18-21. Bağış, *a.g.e.*, s. 93-107 ve A.İ. Bağış, "Ruslar'ın Karadeniz'de Yayılması Karşısında İngiltere'nin Ticari Endişeleri", *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi* (1071-1921), der. O. Okyar ve H. İnalçık, (Ankara, 1980), s. 211-214. Wood, *a.g.e.*, s. 177, 181-182.

tarafından takdire şayan bir konum elde etmiştir. Ainslie'nin 18 yıllık büyükelçiliği sırasında ticari, siyasi ve diplomatik alanda göstermiş olduğu performans iki ülke arasındaki ilişkilerde bir dönüm noktası teşkil ettiğinden dolayı bu dönem Türk-İngiliz ilişkilerinde Ainslie dönemi olarak da nitelenebilir.³⁷

III. Ainslie'nin Büyükelçiliğinin Son Bulması ve Dönüş Yolculuğu

Bir diplomat olarak dönemine damgasını vuran Ainslie'nin elçiliğinin sona ermesi ve görevini halefine devretmesi diplomasi tarihi çalışanlar için önemli bir yer tutar. İstanbul'dan ayrılmadan önce yaptığı yolculuk hazırlıkları ve İstanbul-Londra arasındaki yolculuğu o dönemin ulaşım şartlarını ve zorluklarını göstermesi açısından ilgi çekicidir. Ainslie'nin yolculuğuyla ilgili harcamaları gösteren tutanaklar mevcut olduğu halde, kendinden önceki ve sonraki elçiler döneminde aynı türden belgelere rastlanamadı. Bundan dolayı Ainslie'nin yolculuğuna ait tutanakların İngiliz arşivinde muhafaza edilmesi diplomasi tarihi çalışanları için dikkate değer bir noktadır. Bu durum ise Ainslie'ye İngiliz hükümetinin verdiği değeri göstermektedir.

İngiltere kralı tarafından 2 Ağustos 1793'te Robert Liston, Ainslie'nin yerine büyükelçi olarak atandı.³⁸ Mart 1794'de Robert Liston, elçilik doktoru Sibthorp ve din görevlisi James Dallaway başta olmak üzere maiyeti ile birlikte Londra'dan ayrıldı. 19 Mayıs 1794'te Liston İstanbul'a ulaştı. 22 Mayıs tarihinde Baş tercüman (Dragoman) tarafından kabul edildi ve Sadrazam

³⁷ Bağış, *a.g.e.*, s. 133-134.

³⁸ Grenville'den Ainslie'ye, PRO FO 78/14, 2 Ağustos 1793. Bu direktif 'The King having thought proper to make some changes in his foreign missions, has judged it expedient for His Service that Mr. Liston should be appointed to be His Majesty's Ambassador at Constantinople. ...'. Liston'un İstanbul'a birinci defa elçi olarak atanması için bkz. M. Alaaddin Yalçinkaya, "Sir Robert Liston'un İstanbul Büyükelçiliği (1794-1795) ve Osmanlı Devleti Hakkındaki Görüşleri", *The Journal of Ottoman Studies-Osmanlı Araştırmaları XVIII*, 1998, s. 187-216 ve ikinci elçiliği hakkında ise bkz. Virginia Aksan, "Robert Liston at Constantinople", *Anglo-Ottoman Encounters in the Age of Revolution: Collected Essays by Alan Cunningham*, (ed. by Edward Ingram), vol. I. (1993, London and Portland, Oregon), s. 51- 102.

adına çiçekler hediye edilerek tebrik edildi. Böylece Liston'un resmen görevine başlaması ile Ainslie'nin elçiliği sona erdi.³⁹ Liston'un Sultanla görüşmesi ise Fransız savaş gemilerinin Sakız Limanı'nda İngiltere'den gönderilen hediye yüklü geminin bloke edilmesi sebebiyle gecikeceğinden dolayı ne zaman İstanbul'a ulaşacağı belli değildi. Ainslie elindeki bütün resmi kâğıtları ve yazışmaları Liston'a teslim etti. Ayrıca elçiliğin işleyişi hakkındaki bütün bilgi ve görüşlerini ileride Liston'a yardımı olacağı için verdi.⁴⁰ Bu sırada Ainslie 7 Haziran 1793 tarihinde Sadrazam Melek Mehmed Paşa'ya veda ziyareti yaptı⁴¹ ve 22 Haziran 1774 tarihinde Londra'ya gitmek için İstanbul'dan ayrıldı.⁴² Ainslie, İstanbul büyükelçiliğindeki başarılı hizmetlerinden dolayı İngiliz hükümeti tarafından yıllık £ 1,000 emeklilik yardımı yapılarak ödüllendirildi.⁴³

Ainslie'nin Londra'ya gitmek için yapmış olduğu yol hazırlıkları ve buna dair tutulan kayıtlar, devrin ulaşım vasıtaları ve güzergâhları, dönemin siyasi ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında bize önemli bilgiler de sunmaktadır. İstanbul'dan ayrılmadan önce yol ihtiyaçları olan arabaların ve erzakların hazırlanması şarttı. Ayrıca yolculuk için gerekli hizmet personeli de önemli bir yer tutmaktaydı. Liston'un gelmesinden sonra dönüş için yolculuk hazırlıkları süratle yapılmaya başlandı. Zira Ainslie halefi Liston'un muhtemelen Haziran ayının ilk yarısından önce gelebileceğini tahmin et-

³⁹ Liston'un büyükelçi olarak Lord Grenville'ye gönderdiği ilk raporunda yolculuk ve İstanbul'daki ilk günleri hakkında bilgiler vermektedir. Bkz. Liston'dan Grenville'ye, PRO FO 78/15 no:1, 24 Mayıs 1794.

⁴⁰ Ainslie'den Grenville'ye, PRO FO 78/15 no:11, 24 Mayıs 1794.

⁴¹ Ainslie bu görüşme hakkında ve kendisinin Sadrazam'a verdiği veda konuşması için bkz. Ainslie'den Grenville'ye, PRO FO 78/15 no:12, 10 Haziran 1794. Bkz: Ek 1.

⁴² Wood ve Bağış, Ainslie'nin İstanbul'dan ayrıldığı günü belirtmezler. Ainslie'nin Grenville'e göndermiş olduğu raporların birinde kendisinin İstanbul'dan 22 Haziran 1794'de ayrıldığını bildirir. Ainslie'den Grenville'ye, PRO FO 78/15, 22 Haziran 1794. Bu belgede Ainslie'nin ifadesi şöyledir: 'account of Expenditure for Secret Services, from the 28th June 1790 - to the 22th June 1794- (The day of my Departure from Constantinople)'.

⁴³ Bağış, *a.g.e.*, s. 126.

mişti.⁴⁴ Yola çıkmadan bir kaç gün evvel eksik kalan ihtiyaçlar tamamlanarak maiyetiyle kara yolundan hareket etti. Ainslie İstanbul'a gelirken deniz yoluyla gelmesine rağmen, Fransa'ya karşı yapılan savaş nedeniyle kara yolunu tercih etmek zorunda kaldı. Liston da İngiltere'den gelirken kara yoluyla gelmişti. Liston, yolculuğu sırasında Ratisbon üzerinden Viyana'ya gelip burada kısa bir süre kaldıktan sonra yoluna devam ederek Belgrat'ın kuzeyindeki Semlin (Zemun) üzerinden Eflak'a gitmişti.⁴⁵ Babıâli tarafından Bükreş'e gönderilen mihmandar ve tercüman tarafından karşılanması gerekirken İngiliz elçiliği tercümanı Pisani'nin hatası sebebiyle bu görevliler Belgrat'a gitmişlerdi. Liston yolunu değiştirmeden Eflak Voyvodasının merkezi Bükreş'e gelmişti. Bundan sonraki yolculuk Voyvoda Alexander Morousi (Aralık 1792-Ağustos 1796) tarafından çok iyi bir şekilde ayarlanmıştı. Liston Bükreş'ten hareket ederek Tiya'da konaklayarak, Yergöğü'ye oradan da Tuna'yı geçmişti. Bu esnada Edirne havalisinde haydutluk hareketleri olduğundan Karadeniz'e yakın güzergâh takip edilerek, Rusçuk, Razgrad (Hezargrad), Şümen üzerinden daha kısa ve az taşlık geçitleri olan Haemus dağını aşır Karnabat'a oradan da, Faki ve Kırklareli güzergâhı ile İstanbul'a ulaştı.⁴⁶

⁴⁴ Ainslie'den Grenville'ye, PRO FO 78/15 no:11, 24 Mayıs 1794.

⁴⁵ Liston'un Londra-İstanbul arasındaki yolculuğu hakkında detaylı bilgi olmamasına rağmen Liston'un Grenville'ye göndermiş olduğu ilk raporda kısa da olsa takip ettiği yol hakkında kısa bilgi verir. Bkz. Liston'dan Grenville'ye, PRO FO 78/15 no:1, 24 Mayıs 1794. Bu dönemde Zemun şehrindeki kültürel faaliyetler için bkz. I.A. Papadrianos, "The Supporters of Rigas Velestinlis in the Serbian Town of Zemun", *Balkan Studies* 33 (1992), s. 51-55.

⁴⁶ Liston'dan Grenville'ye, PRO FO 78/15 no:11, 24 Mayıs 1794. Liston'un Londra-Viyana-İstanbul ve İstanbul-Viyana-Londra arasındaki kullanılan güzergâh kendinden önceki ve sonraki bir çok elçilik heyetleri ve seyyahlar tarafından da kullanılmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. Charles Colville Frankland, *Travels to and from Constantinople in 1827 and 1828*, Vol. I (London, 1830), özellikle de Haemus Dağı'nın tasviri için bkz. s. 62-63.

İngiliz Büyükelçisi Sir Robert Ainslie'nin İstanbul-Londra hattında yaptığı yolculuk 22 Haziran ile 1 Eylül tarihleri arasında gerçekleşmiştir.⁴⁷ Ainslie'nin İstanbul'dan Londra'ya kadarki yolculuk için gerekli olan her türlü ihtiyaçları 11 önemli merkezden temin edilmiştir. Elbette ki bunların en önemlisi İstanbul'dur. Bu yolculuk esnasında temel ihtiyaç malzemelerinin karşılandığı şehirler şöylece tespit edilmiştir.⁴⁸

İstanbul → Rusçuk → Yergöğü → Bükreş →

Hermanstadt → Viyana → Nimeguen → Gorkum →

Rotherdan → Holand → Harwich → Londra

Bu güzergâhın tercih edilmesinin sebeplerini belgelerden tespit etmek mümkündür. Genelde İstanbul'dan Avrupa'ya iki ana yol vardı. Birincisi Belgrat üzerinden ikincisi ise Bükreş üzerinden geçmekteydi. Ainslie'nin Belgrat yolunu tercih etmemesinin başlıca sebepleri şunlardır: Birincisi Sırbistan'ın büyük bir kısmında veba salgını olması. İkincisi Rumeli ve Bulgaristan vilayetlerinde birçok haydutluk olaylarının olmasıdır. Bu asiler Edirne ve Filibe kapılarına kadar gelmekte idiler. Bu yüzden Ainslie'nin mihmandarı bu ana karayolu yerine Balkan dağlarının aşağı yükseltilerinden geçilerek Rusçuk'a oradan da Tuna geçilerek Eflak'daki Yergöğü üzerinden Bükreş'e ve Transilvanya'ya gidilmesinin daha emniyetli olacağına karar verdi.

Ainslie ve maiyetindekiler İstanbul'dan hareketle muhtemelen Küçük Çekmece, Çorlu, Kırklareli, Karnabat, Şümen ve Razgrad üzerinden geçerek 1 Temmuz 1794'de Rusçuk'a ulaşarak orada gecelediler. Türkiye'deki yolculuğun çok düzensiz ve zorlukla dolu olması Ainslie'yi İstanbul'dan Rusçuk'a kadar aynı atlar ve sürücülerle gitmek zorunda bıraktı. Aynı zamanda

⁴⁷ PRO FO 78/17, 1796, 19, 20 vd. Bu belgeler büyük ihtimalle 1795 yılının ilk aylarında kaleme alınmasına rağmen 1796 yılı belgeleri arasına konulmuştur. Ayrıca belgelerin en üst sol köşesinde derkenar olarak 1795 yazılıdır.

⁴⁸ PRO FO 78/17, 1796, 20-21.

yatak, mutfak aletleri ve her türlü erzak ve malzemenin taşınması gerek-meydi. Bu yolculukta elçiliğin üç üst düzey görevlisi, bir tercümanı ve yedi hizmetçisi Ainslie'ye refakat etmekteydi. Ayrıca Mr. Walker isimli İngiliz Seyyah ile adını bilmediğimiz dört şahıs da Ainslie ile beraber seyahat ediyorlardı. Yolculukta her şahıs kendi grubunun masraflarını ödemekle mükellefti. Kervan 15 yolcu ve yük arabasından meydana gelip, hizmetçiler için bir Rus Kibitası dâhil üç araba ve eşyalar ve erzaklar içinde üç yük arabası Ainslie ve maiyeti içindi. Arta kalan arabalar ise diğerleri ve Türk mihmandar içindi.⁴⁹ Ainslie İstanbul ile Rusçuk arasında bir Rus Kibita ile yedek malzeme alımı, at ve arabaların kiralanması, erzak, mutfak aletleri ve yatakların alımı, hizmetlilerin tutulması ve konaklama olarak toplam 8,016 kuruşluk harcama yapmıştır. Ertesi gün 2 Temmuz'da Rusçuk'tan Tuna nehrini geçerek Yergöğü'ye gelinip orada konakladılar. 3 Temmuz'da Ainslie, Yergöğü'den hareketle gece Tiya'da konaklayarak 4 Temmuz'da Eflak Voyvodasının merkezi olan Bükreş'e ulaştı. Ainslie Yergöğü ile Bükreş arasında at ve araba, erzak ve konaklama giderleri olarak 706 kuruşluk harcama yaptı.

Yol yorgunluğunu gidermek ve ihtiyaçlarını karşılamak için bir kaç gün burada kaldılar. Bükreş'e gelindiğinde Türk görevlilerin ve mihmandarın vazifesi sona erip İstanbul'a döneceklerdi. Ainslie, hizmetlerinden dolayı Türk görevlileri olan mihmandara 1,000, levazımcıya 250, muhafız başına 250 ve diğer küçük derecedeki görevliler için 360 kuruş olmak üzere toplam 1,860 kuruşluk ödeme yaptı. Ayrıca belgelerde, Türklerin yanlarında fazla at bulundurmaları ve erzak malzemeleri taşımaları nedeniyle bu yolculuk esnasında çok işe yaradıkları belirtilmektedir. 6 Temmuz'da Bükreş'ten hareketle Transilvanya'ya doğru gidilerek 16 Temmuz tarihinde Avusturya'da Sibin'e (Hermanstadt) ulaştı.⁵⁰ 18 Temmuz tarihinde Hermanstadt'da Eflak Voyvo-

⁴⁹ PRO FO 78/17, 1796, 19 vd.

⁵⁰ PRO FO 78/17, 1796, 20-21. İstanbul-Bükreş arasındaki güzergâh hakkında 1827'de ülkesine dönen İngiliz Elçisi Lord Strangford'un atası Robert Walsh'ın çok geniş bilgi vermektedir. R. Walsh, *Voyage en Turquie et a Constantinople*, H. Vilmain ve E. Rives

dasının atadığı görevlilerin hizmeti sona erdiğinden Ainslie bunlara hediye olarak 700 kuruşluk ödeme yaptı. Mr Berthold ile hizmetçisi ve Yeniçeri'nin İstanbul'a dönüş harcamaları için 1,000 kuruş ödendi. 20 Temmuz tarihinde 2 arabanın tamiri ve yük arabasının alımı ve diğerleri için 269 kuruşluk ödeme yapıldı. Bunlara ilaveten, Mr. Berthold yolculukta parasız kaldığından dolayı Ainslie kendi hesabından 500 kuruşluk ödeme yaptı. Bükreş-Hermanstadt arasında Ainslie'nin toplam olarak 2,469 kuruşluk harcaması olmuştur. Türkiye içinde yapılan harcamalar toplam 15,025 kuruş olup, o tarihlerde 13,5 kuruş 1 Sterling Pounda eşitti, bu ise toplam £ 1,112 civarındaydı.⁵¹

Hermanstadt'da muhtemelen kısa bir süre karantinada kaldıktan sonra Temeşvar ve Budapeşte güzergâhı ile Viyana'ya ulaştı. Burada gerekli ihtiyaçlar temin edildikten sonra Ainslie 2 yolcu arabası ve bir yük arabası ile hareket ederek Almanya üzerinden Nimeguen'e ulaştı. Bu arabaları burada bırakarak Wahl adlı gemiye bindi. Bu sırada Nimeguen, Fransızların işgaline uğradığından burada bıraktığı iki araba ve eşyaları Fransızların eline geçti. Gorkum, Rotterdam ve Holand üzerinden Manş Denizini aşarak Harwich limanına vardı. Nihayet 1 Eylül 1794 tarihinde Londra'ya ulaştı.⁵² Herman-

tarafından Fransızcaya tercüme edildi, (Paris, 1827). Yusuf Agah Efendi de İstanbul'dan 14 Ekim 1793'te ayrılmış, karayolu ile Londra'ya 21 Ekim 1793'te gelmişti. Yusuf Agah Efendi'nin izlemiş olduğu yol güzergâhı ile Ainslie'nin takip ettiği yol güzergâhı bir kaç merkez hariç hemen hemen aynıdır. Ainslie ve maiyetindekiler yol güzergâhları hakkında Yusuf Agah Efendi ve onun sekreteri Mahmud Raif Efendi kadar bilgi vermemektedir. Yusuf Agah Efendi İstanbul-Londra arası yolculuğuna dair bir mektubu arkadaşı Darbhane-i Amire emini olan Ebubekir Efendi'ye yazmıştır. Bu mektub BOA CH 4714'de muhafaza edilmektedir. Mahmud Raif Efendi'nin Fransızca yazdığı sefaretnamede bu yolculuk hakkında detaylı bilgiler bulunmaktadır. Mahmud Raif'in yolculuk hakkında verdiği bilgi ve İngilizce çevirisi için bkz. Yalçinkaya, *Mahmud Raif*. Osmanlı elçilik heyetlerinin Avrupa'ya giderken kullandıkları güzergâhlar için bkz: A.İ. Savaş, "Osmanlı Elçilerinin Sefaret Güzergâhları", *Toplumsal Tarih* 27 (Mart 1996), s. 54-62.

⁵¹ PRO FO 78/17, 1796, 20-21. Bkz: Ek:3

⁵² PRO FO 78/17, 1796, 21-22. Ainslie'nin takip ettiği güzergâh İngiliz ordusunun Mısır'a Osmanlı devleti ile birlikte yaptıkları seferde 1799-1801 yıllarında cerrah olarak görev yapan William Wittman'ın İngiltere'ye gitmek için İstanbul-Londra arasında güzergâhı hemen hemen aynıdır. W. Wittman, *Travels in Turkey, Asia-Minor, Syria, and Across the*

stadt-Londra arasındaki yolculuk hakkında harcamaların ayrıntıları yoktur. Türkiye'den sonra yapılan harcamalar ve ödemeler İngiliz Sterlingi olarak belirtilmektedir. Takriben Hermanstadt'dan Londra'ya kadar £ 387'lik harcamaya yapıldı. Yolculuk boyunca harcamaların tutarı £ 1,500'dir.⁵³

İstanbul-Hermandstadt ve Hermandstadt-Londra arasında yapılan harcamalar çok büyük oranda farklıdır. Birinci hatta yapılan harcamalar £ 1,112 ile diğerinin (£ 387) takriben üç katına (2.87) eşittir. Bunun başlıca iki sebebi vardır. Birincisi, Ainslie'ye eşlik eden Türk görevlilerinden mihmandar, levazımcı, muhafız ve diğer alt görevdeki personele hediye olarak yapılan ödemeler 2,820 kuruş (£ 208.8) ile Tercüman Berthold'a yapılan 2,100 kuruş (£ 155.5) ödeme olmak üzere toplam harcamaya 4,920 kuruş (£ 364) yapılmıştır. Bu ise İstanbul-Hermanstadt arasındaki harcamaların üçte birini oluşturur. Geri kalan £ 748 ise araba, at, sürücü, hizmetçi, erzak, konaklama, yatak, mutfak aletleri, yedek parça ve tamir için harcanmıştır.⁵⁴

İkinci sebep de bu yolculuğun olduğu sıralarda Rumeli, Sırbistan ve Bulgaristan, genel olarak da Balkanlarda Osmanlı Devleti tam bir idari, askeri ve siyasi zaaf içinde idi. Bundan dolayı haydut ve asi takımları bölgenin büyük bir bölümünde kol gezerek her türlü maddi ve manevi tahribatta bulunuyordu. Buna paralel olarak bölgede sık sık veba salgınlarına rastlanıyordu. Bu olayların her ikisi de Türkiye ile Avrupa devletleri arasındaki karayolu bağlantılarına çok büyük zarar vermekteydi. Bu yüzden yola çıkan sivil veya ticari kervanlar güvenlikleri için bazen uzun güzergâhları seçmek zorunda kalırdı. Güvenliklerini sağlamak için fazla sayıda muhafız, at, araba ve erzak ile yola çıkıldığından dolayı elbette masraflarda büyük miktarda artmakta idi.⁵⁵ Önce İstanbul-Bükreş arasında gelen Türk maiyetin burada görevi sona

Desert into Egypt During the Years 1799, 1800 and 1801, in Company with the Turkish Army, and the British Military Mission, (London, 1803).

⁵³ PRO FO 78/17, 1796, 21 vd. Bkz. Ek: 3

⁵⁴ Bkz. Ek:3

⁵⁵ Bu dönemde Balkanlarda veba salgını ve haydutluğun yaygın olduğuna dair bilgiyi hem Ainslie hem de Liston'un raporlarında bulmak mümkündür. Bkz. Ek:2 ve Liston'dan Grenville, PRO FO 78/15 no:1, 24 Mayıs 1794. Balkanlar'daki bu dönemdeki asilik ha-

ererek İstanbul'a dönüşleri ve sonra da Bükreş-Hermanstadt arasında Eflak Voyvodasının iki görevlisi ile Tercüman Barthold'un vazifelerinin sona ermesi, Ainslie'nin Hermanstadt-Londra arasındaki masraflarını elbette ki azaltacaktır. Hermanstadt-Nimeguen arasında 2 yolcu ve 1 yük arabası olmak üzere 3 araba ile yola çıkılmıştı. Nimeguen-Harwich arası ise gemi yolculuğu ile yapılmıştı. Buna ilaveten özellikle de Avusturya başta olmak üzere bütün Orta ve Batı Avrupa ülkelerinin karayolu, deniz ve nehir taşımacılığı ve posta sistemleri Osmanlı Devleti'ne göre bu devirde çok gelişmiş ve güveniliriydi.⁵⁶

Sonuç olarak Ainslie Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında ilişkilerin en soğuk olduğu dönemde, 2 Ekim 1776'da, göreve başlamasına rağmen kendisinin kişisel gayretleri ile bu ilişkileri tekrar canlandırmasını bilmiştir. Bu dönemde Levant Company'nin ticaretinde kısmen bir iyileşme görülmesine rağmen istenilen seviyelere çıkartılamamıştır. Fakat Ainslie'nin kişisel girişimleri sayesinde 1784'de masdariyye vergisi kaldırılarak Fransızlarla ticari imtiyazlarda aynı haklarda eşit duruma getirmeyi başarmıştır. Ainslie, Osmanlı erkânına, Rusya'ya karşı izlenilecek siyasette bir danışma mercii durumuna gelmiştir. Öte yandan 1791 Özi hadisesinde takip ettiği siyasetten dolayı kendi hükümetinin takdirlerini kazanmayı da başarmıştır. İlk daimi Türk büyükelçiliğinin İngiltere'de açılmasında Osmanlı erkânının güvenini kazanmasının etkisi de vardır. Bu elçiliğin kurulmasında bizzat Reis Efendi ile görüşerek katkıda bulunmuştur. Ainslie'nin İstanbul'daki görevi 22 Haziran 1794 tarihinde İstanbul'dan hareketiyle sona ermiş ve Bükreş, Hermanstadt, Viyana ve Nimeguen üzerinden 1 Eylül 1794'de Londra'ya ulaşmıştır.

reketleri için bkz. Y. Özkaya, *Osmanlı İmparatorluğunda Dağlı İsyanları (1791-1808)*, (Ankara, 1983). 18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde görülen veba hakkında en geniş bilgi için bkz. D. Panzac, *La Peste Dans L'Empire Ottoman 1700-1800*, (Leuven, 1985).

⁵⁶ 1791-1792'de Viyana'ya giden elçimiz Ebubekir Ratib Efendi Avusturya'nın yol ve posta sistemleri hakkında geniş bilgi vermektedir, bunun için bkz. J.M. Stein, "An Eighteenth-Century Ottoman Observers the West: Ebu Bekir Ratip Efendi Reports on the Habsburg System of the Roads and Posts", *AO* 10 1985 (1987), s. 219-312.

EK: 1

Ainslie'nin 7 Haziran 1794 tarihinde Sadrazam Melek Mehmed Paşa'ya yaptığı veda konuşma şöyledir:

After a long Residence at this Imperial Court, employed in cementing the inviolable Peace, and sincere Friendship which have for ages subsisted between the Crown of Great Britain, and the Sublime Porte, I have the inexpressible satisfaction to terminate my Embassy with the approbation of the King my Most Gracious Sovereign, by whose Command I now have the honour to take leave of your Highness.

With equal pressure and gratitude I avail of this opportunity, as I shall of every future occasion to testify my high sense of the friendly treatment I have experienced from the Ottoman Court: And I beg leave to assure your Highness, that impressed with Sentiments of unbounded Veneration for His Sultanian Majesty, and for the Sublime Porte, I shall constantly desire & endeavour to forward whatever tends to the Glory and Advantage of this high Empire.

It only remains for me to solicit the honour of your Highness's Remembrance, and that you will with friendship receive my most sincere Wishes for your Highness's uninterrupted Prosperity & Satisfaction.

EK: 2

Notes; Explanatory of Sir Robert Ainslie's Charge for the Expenses of his Journey from Constantinople to London

This journey was performed at a time when the Plague raged in Servia, and when the Provinces of Romalia and Bulgaria were infested with numerous Banditts, whose daring Ravages extended to the gates of Adrianople and Philippopoli, a circumstance that determined Sir Robert's Escort to avoid the high Road, and to take a Route across the lower range of the mountains called Balkan, pass the Danube to Giergova in Walachia, and

from thence proceed to Bucharest and Transylvania: __ The extraordinary disorders and difficulties of Travelling thro Turkey obliged Sir Robert to proceed with the same horses and drivers, from Constantinople to Ruschina; it was necessary also to carry bedding, kitchen utensils, and most articles of Provision (candle even included): __ his Suite was composed of three gentlemen attached to the Mission, an official Interpreter included, seven servants, such as a Cook, Coachman, Postilion, and Janissary: __ he was also accompanied by Mr. Walker, an English Traveller, and four other gentlemen, whose personal security had been recommended to Sir Robert, by the Imperial, the Prussian & the Venetian Ministers; a favor esteemed reciprocal, Each Person paying his group Expenses.

The caravan consisted of Fifteen Carriages or Carts, of which three carriages, (including a Russian Kibika for Servants), Three Baggage and Provision Carts for Sir Robert & Suite, the rest belonging to the Other Gentlemen, and the Turk Escort.

EK: 3

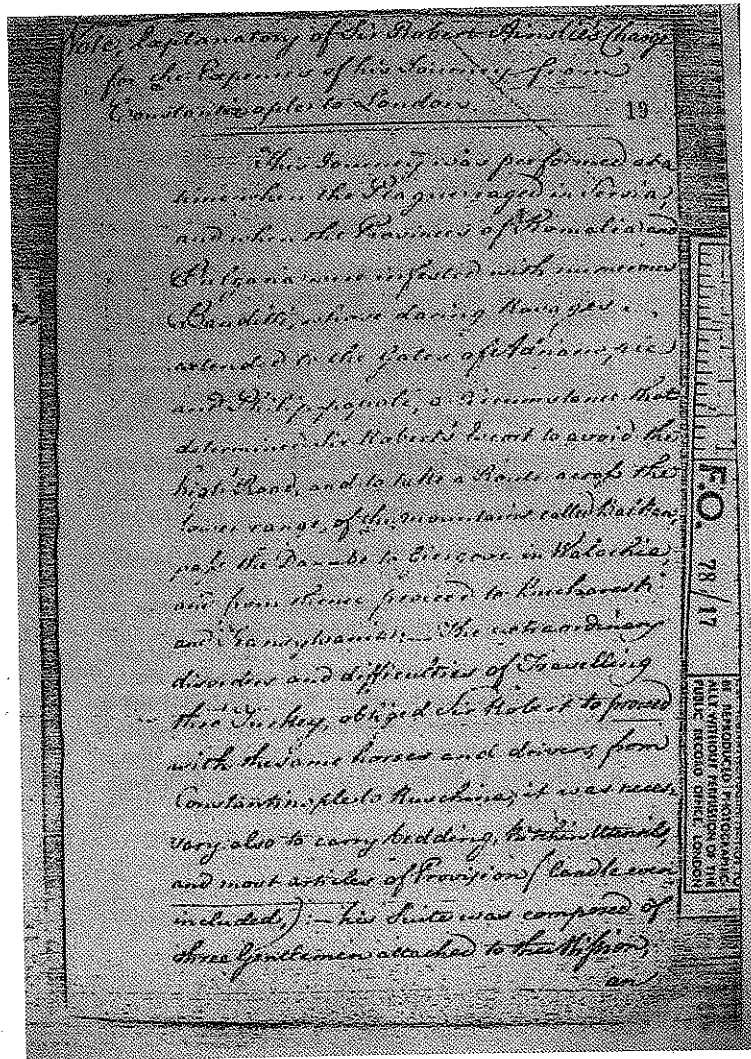
Specification of the Expenditures

	Piastres
20th June	
At Constantinople, purchased a Russian Kibika, the case of Iron, new Harness, spare Wheels, Poles & Harness for Two other carriages	690
Extra Provisions for journey, such as species, coffee, sugar, sherbets for the Turks, (as customary,) also Bedding for Servants, Kitchen Utensils	970
Advanced, as usual, to the Interpreter, for himself & his Servant Equipment.	600
Present of a horse furniture to the Turk Michmandar, Commander of the Caravan	260
To 4 Servants hired for the journey, including their ..... Srgt. a Cook, Coachmen, Postilion & Janissary, 300 Piastres Each	1,200
Hire of 3 Baggage Carts with 8 horses each, & 4 Drivers, to Ruschina, piastres 600 Each	1,800
Hire of 28 horses & 4 Drivers for the nine Carriages to Ruschina	1,200
July 2nd	
Expended for Provisions and Lodging from Constantinople to Ruschina, twelve days	1,296
July 4th	
Expended for Horse & Cart hire from Giorgova to Bucharest including Provisions & Lodgings	706
6th	
to the Turk Officers and Escorts, discharged at Bucharest, from whence Presents Sir Robt Ainslie proceeded with two Officers, appointed by the Prince of Walachia	
	Piastres
To the Michmandar	1,000
To the Proveditor	250
To the Guard master	250

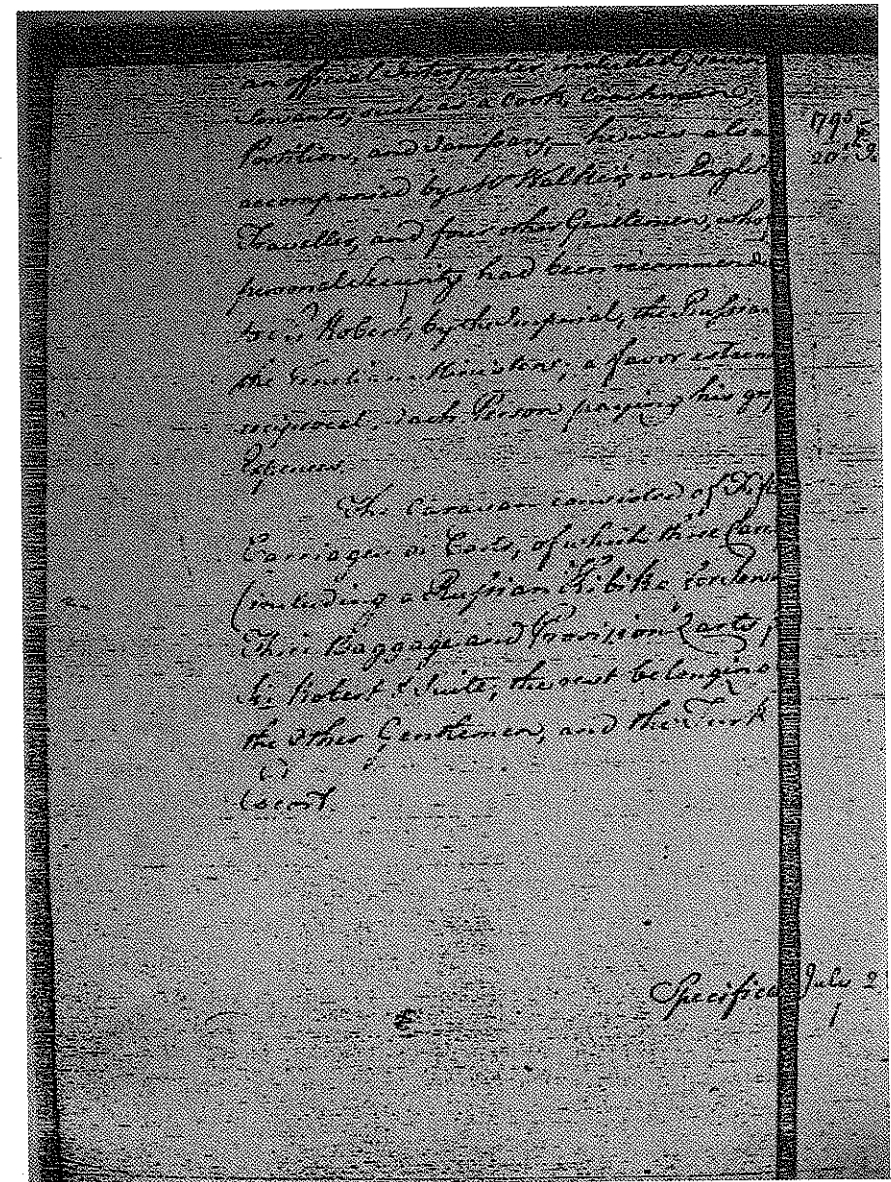
	To other inferior efficient People	360
		1,860
Note:	The Turks always carry with them Supernumerary horses, which, on the present Occasion, proved very useful, and in the article of Provisions, is included the Charge of Escort Guards.	
July 16th	Expenses of Travelling from Bucharest to Hermanstadt in Transylvania.....	1,974
18th	Present to the Prince of Walachia's Officers	700
	Ditto to the Interpreter, Mr. Berthold, including the Expenses of his Return to Constantinople, with his Servant and the Janissary	1,000
20th	To Repairs of 2 Carriages, and purchase of a baggage covered Cart, conclusive of what was procured from .... of the Kibika & our unnecessary Utensils.....	269
Note:	Mr. Barthold having represented from Constantinople, that he was out of pocket by his journey, has since received for my Account	500
		15,025
	Expended in Turkey, Which Sum at 13 1/2 Piastres per pound Sterling, (the then Exchange) makes	£ 1112=19=3=
Sept. 1st.	The Charges of Travelling from Hermanstadt to Vienna, thence to Nimeguen, wherè Sir Robt. left 2 Carriage & the covered baggage cost (which fell into the hands of the French,) embarking on the Wahl for Gorsum, thence to Rotterdam & Holand, including passage to Harwich, and journey from thence to London; Estimated	387
	Making in all, Sterling money £	1,500

BELGELER

Belge 1a. Notes; Explanatory of Sir Robert Ainslie's Charge for the Expenses of his Journey from Constantinople to London

Belge 1b. Notes; Explanatory of Sir Robert Ainslie's Charge for the Expenses of his Journey from Constantinople to London

Specification of the Expenditures	
Expenses for the purchase of a horse, which has the name of "Mustafa" from the stable, and harness for the same (see page 8)	690
Expenses for journey with supplies, coffee, sugar, etc., for the Turkish passengers, also lodging for the same, Turkish officials	970
Advanced, or amount to the interceptor for change of the demand equipment	600
Present of a horse furniture to the Turkish Commissioner, Commander of the caravan	260
To 5 servants hired for the journey, including their salaries, a cook, a cookman, a porter, January, 200 Peasants' work	1200
Price of 3 Baggas (silk work) 3 horses with 2 drivers, to the line between the two posts	1800
Price of 28 horses & 4 Drivers for the direct journey to the station	1200
Expended for provisions and lodging from Constantinople to the station, twelve days	1296
Carried over	8016

Belge 2a. Specification of the Expenditures

Specification of the Expenditures	
Expended for horse and line from Constantinople to Bucharest including provisions belonging	706
Amount to the Turkish officers and servants discharged at Bucharest, from whom the total 940 pounds was drawn, approved by the British Commissioner 197	
To the Turkish Commissioner 1000	
To the British Consul 250	
To the General Master 250	
To the British Consul 360	1560
Note: The Turkish always carry with them superfluous horses which on the present occasion, proved very useful and in the absence of provisions, it included the change of horses' guards	
July 11 th Expense of travelling from Bucharest to Hermannstadt in Transylvania	1974
Carried over	12506

Belge 2b. Specification of the Expenditures

Brought over	12,556
18 th Revenue of the Prince of Valarick's Office	700
20 th Expenses to the Interpreter, Mr. Barthol, including the expenses of his return to Constantinople, with his servant and the Janissary	1000
20 th For repairs of 2 Carriages, and purchase of a baggage covered cart, exclusive of what was provided from the sale of the Vahika Gun - receipt of Receipts	269
Mr. Barthol having represented in Constantinople, that he was out of pocket by his Journey, has since received my Account	500
	15,025
Expended in Turkey.	
Sixteen at 13 1/2 Pistres per pound long, (the then Exchange) makes	
£ 112-19-3	
Carried over	

Belge 2c. Specification of the Expenditures

Brought over	£ 112-19
1 st The Charges of Travelling from Harmandisade to Hermit, thence to Konegum, where he had left 2 Carriages & covered baggage (all which fell into the hands of the French) embarking on the Wahl for Jannin, thence to Rotterdam & thence, including passage to Hermit, and Journey from thence to London, Estimated	387
Making in all Sterling Money £ 1500	

Belge 2d. Specification of the Expenditures